

Fra landsbyer til landskabsbyer

Midtvejsstatus fra to forsøgsprojekter i Hjørring og Morsø kommuner. På de følgende sider får du indblik i første erfaringer med at skrumpe landsbyer.

Erfaringerne viser, at de lokale faktisk er overvejende positive overfor landsbyskrump, og at uventede samarbejdspartnere kan løfte landsbyernes udviklingsprojekter.

I Danmark er der mere end 1000 landsbyer. Mange er velfungerende, men der er også en del der er præget af fraflytning, tomme huse og forfald. Flere kommuner har erkendt, at der skal udtyndes systematisk i nogle af landsbyerne. Men hvordan skrumper man en landsby? Det er en følsom problemstilling – for hvis ejendomme er det lige, der skal rives ned? Kommunernes indsats er nødt til at vinde accept i lokalsamfundene.

I 2015 blev der igangsat to forsøgsprojekter for at understøtte udviklingen i områder, der er præget af økonomisk afmatning og affolkning, gennem strategisk tilpasning og udtynding af små byer. Morsø og Hjørring kommuner har siden arbejdet med at tilpasse landsbyer. På disse sider kan du læse om arbejdet med de to forsøgsprojekter fra projektopstart og til midt 2018. Projekterne afsluttes i 2020 og evalueres endeligt til den tid.

dansk byplan
laboratorium

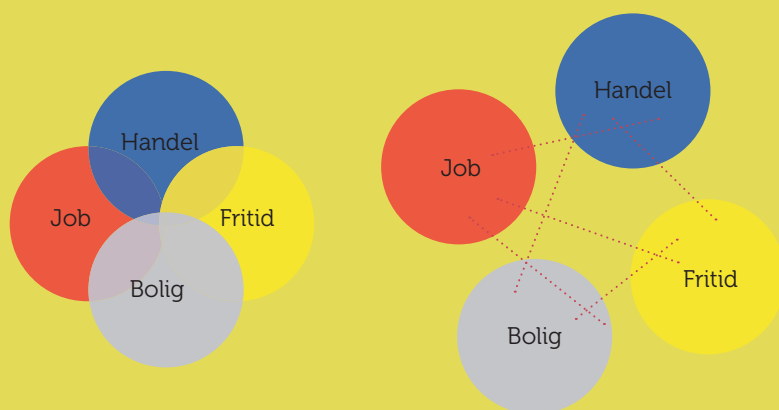

EKSEMPEL 1

Strategisk tilpasning i de 7 sogne

Projektformålet er at skabe nye løsninger på det tab af offentlig og privat service, der opleves lokalt. Det gøres ved at nedrive nedslidte ejendomme og ældreboliger og renovere og opkvalificere nogle af de fælles samlingssteder.

KLYNGELANDSBYER

Figuren viser forskellen på den traditionelle forståelse af en landsby, hvor alle funktioner er samlet, og en klyngeforståelse, hvor funktionerne er spredt i hele området - fordi ingen by er stor nok til at indeholde der hele. (Fra Morsø kommunes byfornyelsesprogram)

BAGGRUNDEN FOR PROJEKTET

Baggrunden for projektet var en presset kommunal økonomi, hvor Morsø Kommune valgte at lukke hele institutioner, i stedet for at skære lidt ned alle steder. En række skoler og en kommunalt drevet færgerute til Thy blev lukket. Området de 7 sogne på Mors blev ramt hårdt og de lokale begyndte at arbejde sammen på tværs af deres landsbyer – lokalt kaldet Superlandsbyen.

HVAD ER GÅET NEMT?

Der er et massivt engagement lokalt og en stærk og velfungerende frivillig styregruppe for Landsbyen de 7 sogne. Desuden har samarbejdet mellem styregruppen og Morsø Kommunes projektledelse gode takter og fremdrift – Vi bliver aldrig helt enige, siger projektlederen, men vi har fornemmelsen af at trække i samme retning

HVAD SIGER BORGERNE?

Borgerne i Karby er meget glade for at bo lige netop der – i verdens bedste natur. Når man spørger dem, er de generelt positive overfor nedrivningsindsatsen – det er vigtigt for dem, at der ser pænt ud. De er ærgerlige over at Karby har mistet vigtige services som fx børnehave og færge. En del er kritiske overfor brug kommunens brug af projektmidler til etablering af stier og fugletårne – i sig selv fint nok, men det ville være bedre, hvis kommunen reetablerede skolen eller færgen.

PROJEKTETS HOVEDGREB?

Projektets hovedgreb er udtryk for en klyngetankegang, hvor en række mindre landsbyer deler servicefaciliteter som fx børnehave, kulturhuse, sportshaller osv. Selve forsøgsprojektet er et afgrænset projekt, som rider på ryggen af Landsbyen de 7 sognes projekt. I forsøgsprojektet er der brugt midler på at fjerne dårlige boliger og opkvalificere de tilbageværende offentlige samlingssteder.

HVAD HAR VÆRET SVÆRERE?

Uanset en meget grundig lokal dialog af planen for tilpasning og nedrivning, har der været lokal modstand, når det fx kom frem at den og den adresse skulle rives ned. Læringen er, at uanset grundig dialog lokalt, så betyder følsomme formuleringer og bløde penselstrøg i det endelige plangrundlag alt! På længere sigt er det spørgsmålet, om den aktive styregruppe kan holde dampen oppe, da de alle er pensionister – står der nogle klar til at tage over?

SOM RINGE I VANDET

Klyngetankegangen ser ud til at sprede sig til en anden offentlig serviceudbyder i Landsbyen de 7 sogne, nemlig Folkekirken. Der er ikke længere befolkningsunderlag til at holde en række af kirkerne i gang, hvorfor Folkekirkens udviklingspulje har bevilget midler til at undersøge muligheder for andre anvendelser, som fx koncertkirke, refugium, herberg.

EKSEMPEL 2

Løkkensvej, lev godt, lad det gro

Projektformålet er at 'vende landsbyerne om' – altså væk fra den lange, lige Løkkensvej og orientere dem ud mod landskabet. Dette gøres ved at rive huse ned langs vejen og begrønne byggetomterne, så landsbyens tætte struktur åbnes og landskabet bliver mere synligt og tilgængeligt.

I midten af landsbyen omdannes landevejen til et tæt, grønt oplevelsesrum med vindmast og rumleriller, der skaber trygge overgange (Skitse præsenteret til borgerarrangement 2017)

BAGGRUNDEN FOR PROJEKTET

Baggrunden for projektet var en presset kommunal økonomi med mange skolelukninger, der fik Hjørring Kommune til at prioritere at investere i byer, hvor der er vækst og tilpasse der, hvor der er befolkningstilbagegang. Løkkensvej er et af de lokalområder, hvor kommunen tilpasser.

PROJEKTETS HOVEDGREB?

Projektets hovedgreb er at fokusere indsatsen i vejkanterne i Sdr. Rubjerg, hvor de opkøbte og nedrevne ejendomme begrønnes og bruges rekreativt. På en af grundene er der anlagt en bjeskhæve med lokale planter. Det er desuden planen at landsbyen overtager et areal ud mod ådalen, hvor der anlægges en sø samt laves naturforbedring, så det bliver et rekreativt område. Desuden er der sammen med landsbyens frivillige udviklet en plan, som fysisk skal markere landsbyens tyngdepunkt, samt forkorte strækningen med hastighedsbegrænsning.

HVAD ER GÅET NEMT?

Hvad er gået nemt? Der er mange frivillige kræfter at trække på i Sdr. Rubjerg og de andre vejkanter. Der er positiv stemning lokalt – da projektideer blev præsenteret på borgermøder var reaktionen "Ja, hvornår går I i gang?"

HVAD HAR VÆRET SVÆRERE?

Projektets formål om at vende landsbyerne om, så de orienterer sig ud i landskabet og væk fra vejen, er i realiteten svært at levere på – det kræver, at der er en interesse for og økonomi til, fra privat side, at bygge nye huse. Der er i projektet ikke økonomi til at tilvejebringe ny infrastruktur til en landskabsbyen – så nye veje, kloakker osv. vil blive etableret på privat initiativ.

HVAD SIGER BORGERNE?

Hvad siger borgerne til indsatsen? Borgerne i Sdr. Rubjerg er generelt positive overfor nedrivningsindsatsen – det er godt at forskønne, fordi det giver et bedre indtryk af byen. Begrønningsindsatsen falder ikke altid i god jord og kaldes af enkelte lokale for en ukrudtsmark. Flere giver udtryk for at trafikken på Løkkensvej er et problem – dels at der køres stærkt, dels at der er megen trafikstøj.

SOM RINGE I VANDET

Projektet har landet uventede samarbejdspartnere – kommunen er gået sammen med Vejdirektoratet om at lave et forsøgsprojekt på Løkkensvej, der tydeligere markerer den tætteste del af landsbyen. Samtidig forkortes strækningen hvor man må køre 50 km/t fra 1400 meter til 400 meter. Desuden har det lokale vand-selskab meldt sig på banen med en fremrykning af separatkloakering langs Løkkensvej, der vil foregå i 2019.

Erfaringer fra de to projekter - overordnet set

Kommunikationsindsats – det lange, seje træk Der er gode erfaringer med at lave forberedende kommunikationsindsatser. Det kan være borgermøder eller andre åbne møder, hvor skrup og tilpasning diskuteres og vinder lokal accept. Det er værd at huske, at den efterfølgende udarbejdelse af planer og de endelige plandokumenter og byfornyelsesprogrammer er en fortsættelse af kommunikationsindsatsen. Derfor betyder bløde formuleringer og kortbilag med bløde penselstrøg alt. Klassiske planer, hvor ejendomme der ønskes nedrevet optræder med adresse, falder ikke i god jord i landsbyerne.

Landsbyer på skrup – de lokale er faktisk positive Det er et følsomt emne at skrumpe landsbyer, tilpasse boligmasse og forringe den kommunale servicestruktur. Men der er lokalt en generelt positiv stemning.

Tidens tand – også noget positivt Det tager lang tid at arbejde med at realisere byfornyelsesprogrammer. Flere parter giver udtryk for frustration over at realiseringen tager lang tid. Men tiden der går er ofte en test, så de projekter, der overlever over tid er mere efterspurgt og bedre kvalitet.

Land-skabs-byer Der er i begge projekter arbejdet med at integrere landsbyer og landskaber igennem nedrivninger og begrønning af tomter, stiplanlægning og naturgenopretning, hvilket gør landskabet synligt og tilgængeligt inde fra landsbyerne. Dette er et nyere planfagligt fokus, der er kvalificeret igennem projekterne.

Nye samarbejdspartner Begge projekter har været dygtige til at finde – i klassisk forstand – uventede samarbejdspartnere, som Vejdirektoratet, Kirkeministeriet og et lokalt forsyningsselskab, der alle kan bidrage med ressourcer til at løfte projekterne.

Forankring af projekterfaringer Kommunerne har høstet en række erfaringer, som bør forankres i de kommunale organisationer, så erfaringer kan trækkes ind i lignende sammenhænge.

Læs mere i Midtvejsstatus på projekt Mindre byer der skrumper, der ligger på Trafikstyrelsens hjemmeside: www.trafikstyrelsen.dk. Midtvejsstatus er foretaget i regi af projekt Mindre byer, der skrumper, der ligesom denne er udarbejdet på opdrag af Boligstyrelsen.

Disse sider er udarbejdet og udsendt af Dansk Byplanlaboratorium, december 2018.